

Tilläggsdirektiv till Utredningen om drivkrafter och möjligheter i försörjningsstödet (S 2022:16)

Beslut vid regeringssammanträde den 8 juni 2023

Ändring i uppdraget

Regeringen beslutade den 14 juli 2022 kommittédirektiv om att öka drivkrafter och möjligheter till arbete i försörjningsstödet för att bryta långvarigt biståndsmottagande (dir. 2022:124).

I enlighet med Tidöavtalet, som är en överenskommelse mellan Sverigedemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna och Liberalerna, ska det införas ett bidragstak som gör att den som kan arbeta aldrig sammantaget kan få högre inkomster från bidrag än från eget arbete. I enlighet med samma avtal ska även ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna för långtidsarbetslösa utredas. Med anledning av detta får nu utredaren även i uppdrag att bl.a.

- lämna förslag på en modell för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka incitamenten till arbete,
- analysera om Arbetsförmedlingen bör ges en utökad uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden och vid behov lämna sådana förslag,
- analysera och redovisa för- och nackdelar med nuvarande ansvarsfördelning mellan staten och kommuner för att långtidsarbetslösa ska komma i arbete, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredningstiden ligger fast. Uppdraget ska alltså redovisas senast den 1 december 2024.

Uppdraget att föreslå en modell för ett bidragstak

En grundläggande förutsättning för det svenska välfärdssamhället är att alla som står till arbetsmarknadens förfogande anstränger sig för att arbeta och nå självförsörjning. I dag kan ett hushåll få olika ekonomiska bidrag och ersättningar varje månad, t.ex. bostadsbidrag, barnbidrag, flerbarnstillägg och försörjningsstöd. I vissa fall kan det medföra att hushållets disponibla inkomst motsvarar eller överstiger den disponibla inkomst hushållet skulle uppnå om de vuxna arbetade heltid. Möjligheten att stapla bidrag i en sådan utsträckning urholkar incitamenten till att ta ett arbete och kan leda till att arbetslösa tackar nej till jobberbjudanden. Bidragssystemen ska inte vara utformade så att det är mer fördelaktigt att få bidrag än att arbeta. Det ska löna sig att arbeta framför att leva på bidrag.

Enligt tidigare kommittédirektiv ska utredningen bl.a. kartlägga och analysera den sammantagna nivån av staplade bidrag och ersättningar samt deras effekter på ekonomiska incitament till arbete inom försörjningsstödet. Utöver detta ges nu utredaren i uppdrag att utreda hur en modell för ett bidragstak kan utformas och genomföras. Syftet är att säkerställa att det ska löna sig bättre att arbeta än att leva på bidrag. Utgångspunkten är att egen försörjning genom arbete alltid ska löna sig framför bidragsförsörjning. Den modell som föreslås ska ta sikte på hushåll som har en sammantagen bidragsnivå som leder till att ekonomiska incitament att ta ett arbete eller öka sina arbetsinkomster urholkas. Här ingår även hushåll med försörjningsstöd. Utformningen av ett sådant bidragstak bör ta hänsyn till hushållets sammansättning, försörjningsansvar för barn och olika situationer där individer har hinder att ta ett arbete, exempelvis på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning. Syftet kan uppnås genom en ordning där de bidrag och ersättningar som ett hushåll får minskas om de sammantaget överstiger en viss nivå, ett s.k. monetärt tak, som kan variera beroende på hushållets sammansättning. Syftet kan också uppnås genom förändringar i befintliga regelsystem som skulle begränsa förekomsten av staplade bidrag upp till en nivå där de ekonomiska incitamenten att ta ett arbete urholkas.

En analys behöver göras av de rättsliga frågeställningar som ett bidragstak aktualiserar, däribland dess förhållande till befintliga förmånssystem, förvaltningsrättsliga principer, regelverket för offentlighet och sekretess och skyddet för den personliga integriteten. Den behandling av personuppgifter som

förslagen medför behöver vara förenlig med Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) och relevant nationell kompletterande reglering. Vid eventuella förslag om utökat informationsutbyte ska en avvägning göras mellan det allmännas intresse av ökad tillgång till information och den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet.

Arbetsbaserade förmåner inom socialförsäkringssystemet, bosättningsbaserade förmåner baserade på sjukdom eller funktionsnedsättning samt ersättningar som lämnas inom arbetsmarknadspolitiken, såsom arbetslöshetsersättning, aktivitetsstöd och etableringsersättning, ska inte reduceras i en modell med ett bidragstak. Hushåll där någon får dessa ersättningar ska dock kunna beröras av ett bidragstak om hushållet har kompletterande bosättningsbaserade bidrag eller ekonomiskt bistånd. I sådana fall är det de bosättningsbaserade bidragen eller ekonomiskt bistånd som ska påverkas.

Utredaren ska därför

- analysera ändamålsenligheten och för- och nackdelar med olika modeller för ett bidragstak som begränsar den sammantagna nivån på bidrag och ersättningar för hushåll i syfte att öka incitamenten till arbete,
- analysera de rättsliga förutsättningarna för hur ett bidragstak kan genomföras med hänsyn till regleringen av bl.a. försörjningsstöd och skälig levnadsnivå, kartläggning av personliga förhållanden, dataskydd och offentlighet och sekretess,
- med utgångspunkt i analysen av ändamålsenligheten och de rättsliga förutsättningarna lämna förslag på en modell för ett bidragstak givet syftet,
- analysera och föreslå en effektiv och rättssäker beslutsordning för bidragstaket,
- analysera och ta ställning till vilken eller vilka myndigheter som lämpligen bör ansvara för handläggningen av det föreslagna bidragstaket,
- analysera och bedöma behovet av informationsutbyte i hanteringen av det föreslagna bidragstaket,
- i samband med eventuella förslag om informationsutbyte göra en integritetsanalys, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredningen är inte längre förhindrad att lämna förslag inom socialförsäkringsområdet.

Uppdraget att analysera om Arbetsförmedlingen bör ges en utökad uppgiftsskyldighet gentemot socialnämnden

Vissa av de arbetslösa personer som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen får ekonomiskt bistånd, enbart eller i kombination med sådana ersättningar inom arbetsmarknadspolitiken som får lämnas vid arbetslöshet, t.ex. arbetslöshetsersättning och aktivitetsstöd.

För att socialnämnden ska kunna pröva och besluta om rätt till ekonomiskt bistånd för en person som kan arbeta behöver socialnämnden bl.a. följa upp och kontrollera att den enskilde står till arbetsmarknadens förfogande enligt socialtjänstlagen. Socialnämnden ska bl.a. ställa krav på den enskilde att vara inskriven hos Arbetsförmedlingen och delta i verksamheter som anordnas för arbetslösa inom ramen för arbetsmarknadspolitiken (se prop. 2015/16:136 s. 21 f.). Socialnämnden behöver därför ha tillgång till vissa uppgifter om enskilda från Arbetsförmedlingen.

Socialnämnden har enligt 11 kap. 11 a § socialtjänstlagen rätt att ta del av uppgifter om enskilda hos Arbetsförmedlingen. Vilka uppgifter som Arbetsförmedlingen ska lämna till socialnämnden framgår av 5 § förordningen (2008:975) om uppgiftsskyldighet i vissa fall enligt socialtjänstlagen (2001:453). Det handlar bl.a. om huruvida den enskilde deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program. Socialnämnden kan även begära in andra uppgifter om enskilda från Arbetsförmedlingen som är nödvändiga för att kunna fatta beslut om ekonomiskt bistånd, förutsatt att den enskilde ger sitt medgivande. Det kan t.ex. handla om den enskildes individuella handlingsplan eller aktivitetsrapport.

Arbetsförmedlingen ansvarar för viss kontroll i förhållande till arbetslösa personer som är inskrivna hos myndigheten i enlighet med det arbetsmarknadspolitiska regelverket. Kontrollen omfattar bl.a. att granska aktivitetsrapporter som inskrivna arbetslösa regelbundet ska lämna till myndigheten, att lämna underrättelser till arbetslöshetskassan och att fatta beslut om varning eller avstängning från ersättning enligt villkor i de ersättningar som får lämnas vid deltagande i arbetsmarknadspolitiska insatser.

En utökad uppgiftsskyldighet för Arbetsförmedlingen gentemot socialnämnden kan bidra till att socialnämnden kan arbeta mer effektivt i sin kontroll av om arbetslösa som får ekonomiskt bistånd står till arbetsmarknadens förfogande. Effektivare kontroll kan leda till att aktivitetsnivån bland arbetslösa ökar och därmed till att fler kan komma i arbete. Det kan också finnas andra åtgärder hos Arbetsförmedlingen som kan bidra till att förbättra förutsättningarna för socialnämndens kontroll.

Utredaren ska därför

- analysera om det finns behov av, och i så fall lämna förslag om, en skyldighet för Arbetsförmedlingen att lämna ytterligare uppgifter om enskilda till socialnämnden i syfte att socialnämnden bättre ska kunna kontrollera om den enskilde står till arbetsmarknadens förfogande vid prövning av ekonomiskt bistånd,
- analysera om det finns behov av, och i så fall lämna förslag om, åtgärder i övrigt hos Arbetsförmedlingen som utan att väsentligt öka myndighetens uppgifter och kostnader kan bidra till att förbättra förutsättningarna för socialnämndens kontroll av personer med ekonomiskt bistånd som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Utredaren ska i fråga om utökad uppgiftsskyldighet eller åtgärder i övrigt säkerställa en bibehållen rättssäkerhet och väga det allmännas intresse av ett utökat uppgiftslämnande mot den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet.

Uppdraget att analysera för- och nackdelar med nuvarande ansvarsfördelning mellan staten och kommuner för långtidsarbetslösa

Arbetsmarknadspolitiken är nationell och statligt finansierad.

Arbetsförmedlingen ansvarar för den offentliga arbetsförmedlingen och dess arbetsmarknadspolitiska verksamhet. Kommunerna bedriver samtidigt verksamheter som är av betydelse för arbetsmarknadspolitiken och som underlättar arbetssökandes inträde på arbetsmarknaden, bl.a. verksamhet enligt socialtjänstlagen, vuxenutbildning på grundläggande och gymnasial nivå samt svenska för invandrare. De som är långtidsarbetslösa har också olika ekonomiska ersättningar och bidrag, bl.a. beroende av tidigare förankring på arbetsmarknaden. En del långtidsarbetslösa har ekonomiskt bistånd som primär försörjningskälla. Andra får i huvudsak sin försörjning från statliga arbetsmarknadspolitiska ersättningar.

Många personer som är långtidsarbetslösa, däribland arbetslösa som får ekonomiskt bistånd, är i behov av insatser från både Arbetsförmedlingen och kommunen för att närma sig arbetsmarknaden. Det är viktigt att dessa personer ges ett sammanhållet stöd och att offentliga resurser används effektivt.

Utredaren ska därför

- utifrån en genomgång av befintlig kunskap och befintliga erfarenheter analysera och redovisa för- och nackdelar med den nuvarande ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna för att långtidsarbetslösa ska komma i arbete, och
- avgränsa denna redovisning utifrån vad utredaren anser vara särskilt relevant i den nuvarande ansvarsfördelningen när det gäller förutsättningarna för att bl.a. enskilda ska ges ett effektivt stöd, upprätthålla krav på enskilda att vidta aktiva åtgärder för att komma i arbete liksom för att nå kostnadseffektivitet.

Kontakter och redovisning av uppdraget

När det gäller uppdraget att föreslå en modell för ett bidragstak ska utredaren samråda med Integritetsskyddsmyndigheten och med pågående utredningar som berörs av förslagen, bl.a. Utredningen om inrättande av Utbetalningsmyndigheten (Fi 2022:01).

Utredningstiden ligger fast. Uppdraget ska alltså redovisas senast den 1 december 2024.

(Socialdepartementet)